

Middelbare
Rudolf Steinerschool
De Es

Scholengemeenschap Steinerscholen SO
Gitschotellei 188 • 2140 Antwerpen
+ 32 3 213 23 33
www.steinerscholen.be

Masterclass 12de klas:

Op de drempel van de volwassenheid

De jaarlijkse masterclass van eind augustus focust dit jaar op de laatste bovenbouwklas, de twaalfde. We voegen dit jaar belangrijke kunstzinnige aspecten toe: samenzang in de ochtend, en een opvoering van het Paradijsspel door oud-leerlingen op vrijdagavond!

PROGRAMMA

donderdag 22 augustus

08u30 ontvangst
09u00 *Evolutiebiologie in de twaalfde klas*
voordracht door Christoph Hueck

10u30 pauze
10u45 atelier A
12u30 lunchpauze
13u30 muzikaal intermezzo
14u00 atelier B
15u45 pauze
16u00 *Klas 12: Wegen vanuit de periferie naar het
beweeglijke midden*
voordracht door Herman Meyvis
17u30 einde

vrijdag 23 augustus

08u30 ontvangst
09u00 *Van twaalf naar dertien – de twaalfde klas
en de ontdekking van het Ik*
voordracht door Wilbert Lambrechts

10u30 pauze
10u45 atelier C
12u30 lunchpauze
13u30 muzikaal intermezzo
14u00 atelier D
15u45 pauze
16u00 *De weg naar individualiteit*
voordracht door Ineke Van den Bosch
17u30 pauze
17u45 Paradijsspel door oud-leerlingen van Lier
18u15 einde

- deelnameprijs: €100,00, inclusief lunch, koffie en thee tijdens de pauzes
- inschrijven via e-mail (gelieve keuze voor ateliers in de e-mail te vermelden): werner.govaerts@steinerscholen.be
- organisatie: De Es i.s.m. de Scholengemeenschap Secundaire Steinerscholen

OVER DE VOORDRACHTEN

Evolutiebiologie in de twaalfde klas

Christoph Hueck, auteur van *Evolution im Doppelstrom der Zeit*, leert je kijken naar de gestiek van de gestalten van mens en dier. Op basis daarvan geeft hij aan de evolutiegedachte een veel grotere context dan gebruikelijk is.

voordracht (in het Engels) door Christoph Hueck, donderdag 22 augustus om 9u

Klas 12: Wegen vanuit de periferie naar het beweeglijke midden

In klas 11 wordt de zoektocht naar het ware, het juiste en het goede aangevat via de moedige verkenning van periferische waarnemingen, ideeën en gevoelens. Deze weg naar buiten moet in klas 12 uitmonden in een innerlijke synthese die vanuit het aanschouwelijke denken opborrelt en een centraal midden creëert waarin de gehele periferie tot zijn recht komt. Zowel periferie als centrum vertoeven echter in een voortdurende beweging.

voordracht door Herman Meyvis, donderdag 22 augustus om 16u00

Van twaalf naar dertien – de twaalfde klas en de ontdekking van het Ik

In de twaalfde klas leren we als het ware het dierenriem-perspectief ontwikkelen. Dit wil zeggen een twaalfvoudige weg die recht doet aan het fenomeen dat zich in het midden bevindt en waarvan we de totaliteit leren denken of trachten te zien. In de Faust-mythe heeft Goethe zoiets voor de mens van onze tijd nagestreefd. We zullen tijdens de voordracht de *Proloog in de Hemel* en de eerste scène *Nacht* bespreken en ze leren zien als een dramatisch samenspel van twaalf elementen waaruit tenslotte een dertiende tevoorschijn komt: het bewustzijn van een microkosmisch Ik waaruit via een twaalfvoudige weg een macrokosmisch Ik geboren kan worden.

voordracht door Wilbert Lambrechts, vrijdag 23 augustus om 9u

De weg naar individualiteit

De leerlingen van de 12e klas maken zich klaar om de middelbareschooltijd af te ronden en de school te verlaten. Het is het begin van een lange reis die ze aangaan om hun eigen weg en doel in het leven te vinden. Ze bereiden zich voor om de moeilijke momenten van het meer zelfstandig leven aan te gaan maar ook kunnen ze alle kansen leren kennen die op hen liggen te wachten. In het werk met de inhouden van het Paradijsspel ontstaat een ontmoeting met het menszijn hier op aarde met al zijn uitdagingen en mogelijkheden.

Na deze lezing volgt ook een opvoering van het **Paradijsspel** in vernieuwde vorm door oud-leerlingen van de Lierse Steinerschool.

voordracht door Ineke Van den Bosch, vrijdag 23 augustus om 16u00

OVER DE ATELIERS

1. Evolutie

In het eerste deel maken we goetheanistische oefeningen in verband met de evolutie van de mens, zodat de eigen waarneming wordt geoefend en zodat beleefd wordt wat het eigenlijk betekent om "ideeën met eigen ogen te zien". In het tweede deel gaan we dan concreet aan de slag met leerinhouden over de evolutie, zoals die in de 12de klas aan bod komen.

De voertaal van dit atelier is het Engels.

begeleiding: Christoph Hueck

atelier bestaande uit twee delen, sessie A en B (donderdag)

2. Het noodzakelijke gesprek

Het is nodig om geregeld met jongeren te spreken over de tijdsgebeurtenissen. Zij hebben het met elkaar op sociale media meer dan eens over wat er wereldwijd aan de hand is. Dit betekent niet dat ze geen verdere vragen hebben. De impact van sommige gebeurtenissen is vaak groter dan we op het eerste gezicht kunnen vermoeden. Omwille daarvan is er een ruimte nodig waarin deze tenminste al verwoord kunnen worden. Het gaat dan niet om meningen en standpunten, heen en weer, maar op de eerste plaats om samen criteria te ontwerpen hoe je naar tijdsfenomenen kan kijken. Alleen al het onderscheid tussen feit en duiding kan het verschil maken.

Met stukjes inleiding, voorbeelden, oefening en gesprek.

begeleiding: Christine Gruwez

atelier bestaande uit twee delen, sessie C en D (vrijdag)

3. Beeldend werken in de twaalfde klas

In de eerste oefening laten we de heldere kleuren van het eenvoudige palet samensmelten in vele levendige grauwwar-te tinten die we verdichten en verdunnen op zoek naar het gelaat van een mens. In een sfeer van warme en koele tinten, tussen licht en donker begint het beeld op te duiken en kunnen we het voor zo ver nodig in het hier en nu brengen. Het is een aanzet tot portret. We baseren ons al dan niet op in de cursusruimte voorhanden zijnde postkaarten met afbeeldingen van passende schilderijen uit de rijke kunstgeschiedenis.

De tweede oefening biedt de mogelijkheid om nog een stapje verder te gaan. Via een bepaalde opbouw onderzoeken we de zogenaamde incarnaatkleur. Vele kunstenaars tot en met moderneren of hedendaagsen trachtten daarmee te werken. Van de sprankelende, levende huidskleur bij bijvoorbeeld Rubens of Bonnard tot het nadrukkelijk met emoties en andere aspecten doortrokken incarnaat bij Géricault, Munch of Dumas...

In elke oefening duiken we onder in de schilder - en kleurprocessen en dit met de eenvoudigste middelen, op een bescheiden formaat. Iedereen komt er weg mee.

begeleiding: Carine Allegaert en Filip Desmet

atelier bestaande uit twee delen, sessie A en B (donderdag)

4. Studie van het menselijk hoofd in de 12de klas

Een belangrijk thema in de twaalfde klas is de studie van het menselijk hoofd. Met de schedel als drager van het denken, het aangezicht als spiegel van het innerlijke en de wijze van het hoofd op de schouders als beeld van een innerlijke houding of karakter. Tijdens de workshop proberen we zelf een studie van een menselijk hoofd te maken, maar dan in een kleiner formaat dan onze leerlingen boetseren.

begeleiding: Myriam Schmidt

atelier bestaande uit twee delen, sessie C en D (vrijdag)

5. Kunstzinnig diepte-onderzoek

In deze praktische workshop gebruiken we eenvoudig kunstzinnig werk om raadsels in ons pedagogisch werk te onderzoeken. Dit kan een ontwikkelingsvraagstuk bij een leerling zijn, een confronterende klassituatie, een pittige dynamiek in het college. ... Geïnspireerd door de U-theorie van Otto Scharmer scherpener we onze waarneming voorbij de uiterlijke feiten en bewegen we ons naar mogelijke initiatieven om in het uitdagende proces te kunnen handelen.

begeleiding: Arnout De Meyere

atelier bestaande uit twee delen, sessie B en D (donderdagnamiddag en vrijdagnamiddag)

6. Een gezonde 'wereld'economie

Reeds in 1916 sprak Rudolf Steiner zich uit over de mechanismen die hij in de toenmalige economische organisatie kon waarnemen en die volgens hem steeds tot nieuwe crisissen zouden leiden. Hij zette daartegenover een andere manier van denken over economische processen, als een levend organisme dat in een kringloop werkt.

We verdiepen ons in deze bijzonder actuele benadering van de economie, waarbij koop-, leen- en schenkgeld hun specifieke functie hebben. Daarnaast staan we stil bij de rol die de sociale driegeliding hierbij speelt.

begeleiding: Giovanna Cassaro

atelier bestaande uit twee delen, sessie A en B (donderdagdag)

7. Hoe maak ik antroposofische meditatie tot een beroepsvaardigheid?

Aan de hand van eenvoudige oefeningen maken we ons vertrouwd met de praktijk van antroposofische meditatie. Deze oefeningen ondersteunen onze beroepshouding als leerkracht, ons inlevingsvermogen en onze innerlijke veerkracht.

begeleiding: Bart Vanmechelen

atelier bestaande uit twee delen, sessie C en D (vrijdag)

8. Curriculum: overzicht van de leerinhouden van de twaalfde klas

Tijdens dit atelier wordt een overzicht gegeven van de leerinhouden van de verschillende vakken van de twaalfde klas, met hun onderlinge verbanden.

begeleiding: Werner Govaerts

atelier bestaande uit één deel, sessie A (donderdagvoormiddag)

9. Studiekeuzebegeleiding

In de twaalfde klas staan de leerlingen voor de uitdaging om keuzes te maken voor hun verdere studieloopbaan. Behalve enkele methodes, inzichten en ervaringen die worden aangereikt, heeft dit atelier ook de bedoeling tot uitwisseling en 'leren van elkaar' te komen.

begeleiding: Werner Govaerts

atelier bestaande uit één deel, sessie C (vrijdagvoormiddag)

10. Het samengaan van o.a. Faust-periode, eindwerk, eindreis, eindtoneel en afscheid in de twaalfde klas

Deze elementen zullen een voor een en in hun samenhang bekeken worden.

begeleiding: Wilbert Lambrechts

atelier bestaande uit één deel, sessie C (vrijdagvoormiddag)

11. Het eindwerk

Het eindwerk is zo wijd verbreid in steinerscholen dat het lijkt alsof het er altijd heeft bijgehoord, wat niet zo is. Dat neemt niet weg dat het een onvervangbare plek inneemt in de steinerpedagogische traditie. Toch hebben veel leraren het gevoel dat de kwaliteit vaak niet meer hetzelfde is als vroeger.

Hoe kunnen we die kwaliteit opkrikken? Hoe geven we het eindwerk een plek in het curriculum?

Het atelier wil tijd en ruimte bieden voor uitwisseling en 'leren van elkaar'.

begeleiding: Werner Govaerts

atelier bestaande uit één deel, sessie D (vrijdagnamiddag)